

לוקחים אחריות על המעשה

צורך שיעור הכנה ל"ג בעומר

כנפי דרור בשיתוף **חאצומא**
להיפגש עם ההצלחה

".. הילד הכי מקובל בכיתה
הלחין אותי למסיבה
ולמרות שרקנו
חשבתם שלאת הלדמנות
להתחלה חדשה..."

ניתן להקריין את הקליפ "שתיקה רועמת"

וממנו לבנות את הדיון ואת מהלך השיעור "אלימות- אכפת לי!" להלן.

מודל אלוואוס מאפשר לנו לראות כי מצב של פגיעה חברתית חמורה מתאפשר לא רק בגלל הפוגע או הנפגע, המציק או המוצק, אלא בגלל חברה שבוחרת לא להגיב ולהציב גבולות לפגיעה (כמו חכמים בסיפור קמצא ובר קמצא שלא מיחו)

אלימות אכפת לי!

זמן

שיעור

צורה

התלמידים יבינו כי כל אחד מן הנוכחים באירוע אלימות, הינו שותף. ביכולתיו של כל אחד להשפיע ולמנוע את האלימות.

חומרי עזר

מקרים רלוונטיים למשחק "אכפת לי", תרשים מודל אולוואוס, אמצעים להקרנת סרטון.

שלב א' אכפת לי?

משחק "אכפת לי" - כל אחד מתלמידי הכיתה מרים את יד ימינו כשכף ידו בצורת אגרוף. המורה יספר מקרים שונים ובכל פעם, על תלמיד שמרגיש כי אכפת לו מהנעשה במקרה זה – להרים אצבע אחת. לאחר חמישה מקרים נבחן את מספר האצבעות המורמות (אכפת לי = מכריע לי, כואב לי, אני מרגיש בלב כעס על שנעשה...). חשוב להתאים את המקרים לתלמידים הספציפיים, לדוגמה:

① במהלך ההפסקה, כאשר היית בשיאו של משחק, ראית ילד מהכיתה בוכה. **אכפת לי**

או לא אכפת לי?

② בדרך חזרה מבית הספר, ראית כי שני תלמידים מכיתה ו' זורקים את ילקוטו של תלמיד כיתה ב' מאחד לשני. **אכפת לי או לא אכפת לי?**

③ באחת ההפסקות ראית שני ילדים צוחקים ומצביעים על ילד שלישי מכיתתם. הוא לא שם לב, אך על גבו היה דף שכתוב עליו: "אני עכברוש". **אכפת לי או לא אכפת לי?**

④ יש תלמיד בכיתה שהצמידו לו את הכינוי "שמן דובון". **אכפת לי או לא אכפת לי?**

⑤ אתה שומע בחצר מישוה צועק: "איי, אח, די..." אתה מתקרב ורואה חבורת תלמידים מכיתה ה' עומדת במעגל ובמרכז תלמיד כיתתם שוכב על הרצפה וכל אחד בתורו נותן לו בעיטה. **אכפת לי או לא אכפת לי?**

לאחר הקראת המקרים השונים, יאמר המורה לכל אחד להניח את היד על השולחן, אך להשאיר את האצבעות המורמות - פתוחות. וכעת - עליהם להרים את יד שמאל כאגרוף כלפי מעלה. המורה יקריא שוב את אותן הסיטואציות, אך השאלה כעת היא: האם אני אעשה מעשה ואעזור בפועל.

לאחר שהתלמידים ירימו את אצבעותיהם, יבקש המורה לערוך השוואה בין יד ימין ליד שמאל. כמובן שיהיה פער – בין מידת האכפתיות שלי לעניין לבין ביצוע פעולה בעניין.

שלב ב' כל ישראל ערבים

המורה ישאל את התלמידים מדוע לדעתם קיים הפער שראינו. אם אכפת לי מהמעשה - למה אני לא עושה משהו בעניין?

התלמידים יענו תשובות שונות, אך עיקר טיעונם יהיה שאינם רוצים להיפגע. "אם אתערב – יכולים לפגוע בי כמו שפגעו במי שעזרתי לו".

המורה ישאל את התלמידים: אם אני מתעלם ולא מתערב באירוע - האם אני נחשב שותף למקרה?
♦ ניתן גם לערוך על כך הצבעה.

המורה יכתוב על הלוח "כל ישראל ערבים זה לזה" – מה פירוש המשפט? כל אחד מעם ישראל צריך להרגיש אחריות, קרבה ודאגה לחברו. אני לא יכול להמשיך במשחק כאילו לא ראיתי את חברי בוכה, אני לא יכול להמשיך ללכת הביתה כרגיל, כל עוד הילקוט של תלמיד כיתה ב' נמסר ככדור.

שלב ג' מודל אולוואוס

המורה יציג בפני התלמידים את המודל, ויסביר כי במעגל ההצקה והאלימות לא נמצאים רק התוקף והנתקף, אלא כל מי שעד לסיטואציה - הוא חלק מהמעגל. לכל אקט של הצקה יש סביבה חברתית או "מעגל ההצקה", כפי שאולוואוס מכנה זאת. לכל אקט של הצקה יש תומכים סבילים, ויש השפעה של פיזור האחריות. כלומר - כאשר אני מתעלם, אני שותף פעיל במעגל ההצקה.

♦ *המורה: יש להפחית שיקול דעת, להתאפק לגלגל ולרמות התלמידים, האם להציג להם את תרשים "מעגל ההצקה" לפי מודל אולוואוס או רק לתאר להם באופן כללי. התרשים מופיע בסוף שיעור זה.*

שלב ד' שטינקר

המורה יקרין לתלמידים את הסרט "שטינקר" - במהלך הסרט, יעצור המורה מספר פעמים:

① בסיום הסיטואציה שבה דן ואמיר, הילדים המציקים, נעלו את ברמוחה בתוך השירותים.

♦ *המורה ישאל את התלמידים:*

א. מה דעתכם על כל התלמידים שהיו בשירותים, שמעו את הצעקות ולא עשו כלום? נשמע את תשובותיהם, במקרה הצורך ניתן לחדד- הרי גם אתם אמרתם מקודם שגם אם "אכפת לי", לא תמיד אני אבוא לעזור. (לפי המודל- מתעלמים)

ב. מה גרם להם בסוף לשחרר את ברמוחה? כאשר הם ראו מישהו שמתנגד להם, עוצר ולא יוצא כמו כולם מהשירותים כאילו לא קרה שם כלום. (לפי המודל- עוזר אפשרי)

② כאשר דוד פונה ליועץ.

♦ המורה ישאל את התלמידים: "מה דעתכם על כנייתו לצוות?" ניתן לשוחח על סוגיית עזרה או הלשנה ועל יכולת הצוות לסייע. (לפי המודל- עוזר לקורבן)

③ לאחר שדוד יוצא מהכיתה לקראת המכשש עם הילדים המאיימים.

♦ *המורה ישאל את התלמידים:* "מה לדעתכם יקרה?" "באילו דרכים נוספות אפשר היה לנהוג לדעתכם?"

בסיום הסרט, יקיים המורה דיון על השתלשלות האירועים ויסכם את הנקודות שהעלו התלמידים בעצירות השונות. ניתן לראות כי לבסוף ברמוחה, שלא רצה לעשות שום מעשה אקטיבי, הוא זה שיוזם ופועל. מה נתן לו את הכוח? העובדה שדוד עזר לו ובא לעזרתו. היציאה מעמדת המתעלם לעמדת העוזר – שינתה את התמונה ונתנה לקורבן את הכוח לפעול. במעשה זה יצר ברמוחה קבוצה עוצמתית של תלמידים שהיו "מתעלמים" והפכו להיות "עוזרי קורבן", וכך הפסיקו את ההצקה באופן ברור.

אלימות אכפת לי!

צודל אולוואוס- פועל ההצקה

המציקים

העוזרים בפועל
לקורבנות

המעודדים
את המציקים

הקורבנות

העוזרים
הפוטנציאליים
לקורבנות

התומכים
בהצקה

המתעלמים

שמות התפקידים ומהותם:

- ♦ **המציק**
- ♦ **המעודד את המציק** מלבה את האלימות של המציק על ידי קריאות עידוד או גיוס קהל נוסף לצפות בהצקה.
- ♦ **התומכים בהצקה** מגבים את יוזמי ההצקה. הם חושבים שלקורבנות "מגיע" מה שקורה להם. הם מאשרים אותה בהסכמה שבשתיקה, בחיוכים ובחיזוק החברות עם המציקים.
- ♦ **המתעלמים** ילדים שנראים כאילו אינם רואים מה קורה. בדרך כלל כדי לחסוך סיכון ומאמץ.
- ♦ **העוזרים הפוטנציאליים לקורבן** ילדים שבסתר לבם מתנגדים למתקפה על הקורבן. היו רוצים להספיק את ההצקה, אבל חוששים מהמחיר הכבד של ההתערבות, בעיקר מהסכנה להפוך לקורבנות בעצמם. בדרך כלל מדווחים כי אם ההצקה הייתה ממשיכה עוד רגע, הם היו מתערבים.
- ♦ **העוזרים בפועל לקורבן** מסייעים באופן פעיל להפסקת ההצקה, על ידי פנייה למציק או לקורבן. דורש אמפתיה ואומץ חברתי.
- ♦ **הקורבן.**